

Пуллар адамларга чатмалыдыр

Дағыстан Һөкүмәти өзүнүн нөвбәти жығынчағында республика эразисиндә хусуси игтисади зоналарын ярадылмасы, өтән илдә республика бүдчәсинин ичрасы илә бағлы мәсәләләрә вә жохсулуғун сәвијјәсини азалдылмасы мәгсәдилә көрүлән тәдбирләри музакирә етмишдир. Жығынчаг Һөкүмәт сәдри Абдулпатах Амирханов ун рәһбәрлији алтында кечирилмишдир.

Күндәликдә олан биринчи мәсәлә үзрә мәрүзәлә чыхыш едән ДР сәнајә вә тичарәт назири Низам Хәлилов билдирмишдир ки, Кумторкала районунда 200 һәктара јахын саһәдә «Түбә» сәнаји паркынын базасында сәнајә истесалат типли Хусуси Игтисади зонанын ярадылмасы мәсәләси назирликдә ишләниб һазырланыр. Назирин сөзләринә көрә сәнајә паркын инфраструктур: електрик, газ, су тәминаты вә сујун кәнара ахыдан канал вә автомобил јолу объектләри илә тәмин едилмишдир. Бунунла јанашы дөмирјолунун уздылмасы, дөмирјол киришләринин тәшкили, бәрк өртүклү автомобил јоларынын тәмири вә тикинтиси, техники вә ичмәли суларын һөчмләринин артырылмасы тәләб олунар.

Абдулпатах Амирханов ХИЗ ярадылмасы үчүн торпагларын статусу илә марагланмышдыр. Верилмиш изаһата көрә һәммин торпаглар федерал мүлкіјәтдәдир вә дәвләт комисиясынын кечирдији гијаби протокола мувафиг олараг РФ мүлкіјәтиндә олан торпаг саһәси 30 декабр 2019-чи ил тарихли гәрара көрә тикинти үчүн Дағыстан Республикасынын мүлкіјәтинә верилмишдир.

тичарәт назирлијинин хусуси игтисади зоналарла иш үзрә функцијасыны республика игтисадијат вә эрази инкишафы назирлијинә верилмәсини мәсәләсини ишләмәји тапшырды. Өтән илин бүдчәсинин ичрасы һагында данышан ДР малијә назирлији вәзифәсини мүввәгәти ичра едән Јунус Саадујев мәлумат вермишдир ки, дахил олан кәлирләрин мәбләғи 169,7 млјард рубл вә ја дөғигләшдирилмиш тәјинатлары көрә 100,15 фаиз; касса хәрчләри планда ки, 181 милјарда гаршы 168, 8 милјард рубл вә 93,2 фаиз тәшкил етмишдир. бүдчәнин 12,2 милјард кәсирлә планлашдырылдыгы һалда, бүдчә 87 милјон рубл мәбләғдә газанчла ичра едилмишдир.

«Узун илләрди ки, республика бүдчәси јүксәк дотасиялы олараг галмамгадыр. Бунунла бәлә федерал мәркәздән асылылыг мувафиг олараг сахланылыр. Республика бүдчәсинин кәлирләрини үмуми 106,7 милјард рубл мигдарында федерал бүдчәдән дотасиялар, субсидиялар вә дикәр бүдчәләр арасы трансфертләр һесабына тәшкил едир. Федерал сәләһијәтләрин ичрасына субвенсиялар 135, 1 милјард рубл вә

гында мәсәләјә дә бахылмышдыр. Дағыстан Республикасынын игтисадијат вә эрази инкишафы назирлији Руслан Әлијев мәлумат вермишдир ки, 2020-чи илдә республиканын дәвләт програмларынын сијасына 47 програм дахил едилмишдир.

«2020-чи ил үчүн 43 дәвләт программына бүдчә вәсаитләри нәзәрдә тутулмуш вә һәммин програмларын мајләшдирилмәсинин һечми исә паспортларына көрә 182 милјард рубл тәшкил етмишдир. 34 дәвләт программы үзрә көстәричиләрә наил олунамасы һагында тәғдимат олмушдур. Дәвләт програмларынын рәализә едилмәсинин сәмәрәлији көстәрмишдир ки, 21 дәвләт программы үзрә сәмәрәлилик артмыш, 3 програм үзрә сәвијјәсиндә галмыш, 15 програм үзрә исә ашаға дүшмүшдү дејә о билдирмишдир».

Дағыстан Республикасынын әмәк вә социал инкишаф назирлији Изумруд Мүһүтдинова мәрүзәсиндә хатырлатмышдыр ки, Русија Президентинин фәрманы илә мүәјјән едилмиш милли мәгсәдләр вә инкишафын стратеги вәзифәләрдән бири 2030-чы илә жохсулуғун сәвијјәсини 2 дөғә азалдылмасыдыр. «Бу о дөмәкди ки, 2030-чы илә Дағыстанда жохсулуғун сәвијјәси 2017-чи илдә ки, 14,5 фаиздән 7,3 фаизә ендирилмәлидир. 2019-чы илин јекунларына көрә Дағыстанда жохсул әһалинин пајы (РФ үзрә орта 12,3 фаизә гаршы) Дағыстанда 14,6 фаиз тәшкил етмишдир» дејә о билдир-

Баш назир Кумторкала район мүдријәти башчыларынын мөвгә илә дә марагланмышдыр. Ајдын олмушдур ки, бәләдијә бурада ХИЗ ярадылмасылә разы дејил вә һәммин торпаг саһәси јашајыш зонасы үчүн истифадә едилмәси һагында шөһәрсалма сәһәдләринә дахил етмишдир. Бәләдијә бирләшмәсинин вә Русәмлак эрази идарәсинин гәрары олмадан һәммин торпаг саһәси ХИЗ ярадылмасы үчүн истифадә едилә билмәз. Дағыстан Һөкүмәтинин сәдри билдирмишдир ки, һәммин мәсәлә ДР сәнајә вә тичарәт назирлији тәрәфиндән ишләниб ахыра чатырылмамашдыр. Абдулпатах Амирханов еләчәдә Дағыстан Республикасынын сәнајә Фондунун фәалијјәти илә марагланмышдыр. Низам Хәлиловун сөзләринә көрә РСФ 2018-чи илдә ярадылмыш вә кредит зајомларынын тәғдиматы үзрә ләјиһәләрин сечилмәси илә мөшғулдур. Фондун капиталашмасы 250 милјон рубл тәшкил едир вә өтән илдә алты ләјиһә малијәләшдирилмишдир. Фондун сахланылмасына һәр илдә 4, 5 рубл ајрылыр. ДР Һөкүмәтинин сәдри Фондун фәалијјәтини сәмирәсини артырылмасынын вачиблијини көстәрмиш вә «Дағлизинг фонд» малијә компанијасыны практикасына диггәт јетирмәји тәвсијә етмишдир. һәммин тәшкилат саһибкарлара көмәк көстәрир вә үзүнүн фәалијјәти үчүн сәрбәст пул газана билер. Мүшавирәни јекунлашдыран Абдулпатах Амирханов Дағыстан Республикасынын сәнајә вә

ја 79,7 фаиз, вәрки вә гејри едәнишләр 34,5 милјард рубл вә ја 20,3 фаиз тәшкил етмишдир. 2020-чи илин игтисади бәһран олмасына бахмајараг кәлирләр артымы тәмир едилмишдир. Республика бүдчәсинә вәрки вә гејри вәрки кәлирләр 34,5 милјард рубл мигдарында вә 107, 5 фаиз тәшкил етмишдир. План 2,4 милјард рубл мәбләғиндә артыг јеринә јетирилмишдир. 2019-чи илә мугајисәдә вәрки вә кејри вәрки едәнишләри 2,6 милјард рубл артмышдыр» дејә назир вәзифәсини мүввәгәти ичра едән мәлумат вермишдир. Јунус Саадујев дөјишикликләр динамикасына диггәт јетирмишдир. Бәлә ки сон алты илдә кәлирләрин үмуми һәчми 84 милјард рублдан 170 милјард рубла гәдәр (вә ја ики дөғә) артмышдыр. Федерал бүдчә арасы трансфертләр 62-дән 135 милјарда гәдәр, вәрки вә гејри вәрки едәнишләри 22 милјарда 35 милјарда гәдәр чоһалмышдыр. Сон беш ил әрзиндә республика бүдчәсинин хәрчләрин динамикасы 88 –дән 169 милјарда гәдәр артмышдыр. Саадујев республика бүдчәсини ичрасы заманы бүдчә вәсаитләри заманы вахтында вә там мәнимсәнилмәмәси проблеминә дә тохунмушдур. Республиканын назирлик идарәләри тәрәфиндән мәнимсәнилмәмиш вәсаитләри мигдары һесабат илинин ахырына кими 11,8 милјард рубл тәшкил етмишдир.

Жығынчаг чәрчивәсиндә һәмчинин дә Дағыстанын дәвләт програмларынын рәализә едилмәсинин сәмәрилијә һаг-

мишдир. Изумруд Мүһүтдинова һәмчинин дә республикада жохсулуғла мүбаризә үзрә күн көрүлән тәдбирләрдән данышмышдыр. ДР әмәк вә социал инкишаф назирлијинин тәғдиматына көрә республика Һөкүмәтинин гәрары илә дәвләт мүәссисәләринин ишчиләринин ајылыг әмәк һагы 3 фаиз артырылмышдыр. Бәләликлә 2021-чи илин јанвар ајына орта ајлыг номинал әмәк һагы Дағыстанда 28730,5 рубл тәшкил етмишдир ки, буда өтән илин мувафиг дөврүнә нисбәтән 7,7 фаиз артым дөмәкди. И. Мүһүтдинова һәмчинин дә билдирмишдир ки, ДР әмәк вә социал назирлији әһалинин мөшғул сәвијјәсинин артырылмасы үзрә тәдбирләр көрүр. Бәлә ки, 2020-чи илдә 3,3 мин ишсизләр ишилә тәмин олунамаш, пәшәкар тәлимә 800 нәфәр, онлардан 218 јашлы вәтәндаш вә 70 аналыг мезунијјәтиндә олан гадынлар тәшкил етмишдир. Чари илдә бу мәгсәдләр үчүн 868 милјон рубл һәчминдә вәсаитләр нәзәрдә тутулмушдур. Чыхышы шәрһ едән Абдулпатах Амирханов гејд етмишдир ки, республика сәвијјәсиндә социал контрактлар механизмләринин рәализә едилмәси гајдалары мүәјјән едән гәрар ләјиһәсин чыхарылмасы мүддәтләри јубадылыр. һәммин сәһәдә федерал сәвијјәдә өтән илин декабр ајынын ахырында гәбул едилсәдә ДР әмәк вә социал инкишаф назирлији ләјиһәни јалныз апрел ајынын 7-дә көндәрмишдир.

Һ.Азијев (Д,П)

Торпаг мүнәсибәтләри музакирә олунар

Дағыстан торпаг вә әмлак мүнәсибәтләри үзрә назир Заур Еминов Дағыстан Республикасынын башчысы вәзифәсини мүввәгәти ичра едән Серкеј Меликовун чанлы чыхышыны музакирә етмишдир.

Мәлумдур ки, Серкеј Меликов бирбаша ефир вәсәтәсилә дөрд әсас проблемә гејд етмишдир ки, онларын һәлли олмадан республиканын кәләчәк инкишаф перспективләриндән данышмаг олмаз. Онлардан бири дә торпаг мүнәсибәтләридир. Бу планда рекионун башчысы гәрар гәбул етмишдир ки, бу да торпагларын кеши мигјасда инвентарлашмасыдыр. О хатырлатмышдыр ки, һазырда бу истигамәтдә бөјүк иш көрүлүб. Инвентарлашманын нәтичәләринә көрә, республикада хусусијәтчилик актуалашмышдыр. Республикада биринчи дөғәдир ки, торпаг саһәләриндә бәлә ваһид практика тәтбиг едилмишдир ки, бу да дәвләт вә бәләдијәләрин о чүмләдән социал объектләрин тикинтисинә, инвестиция ләјиһәләринин һәјата кечирилмәсинә тәкан вәрәчәк.

Дағыстан Башчысынын тапшырғы әсасында торпаг саһәләринин гејдијәти формалашыр ки, бу да Хәзәр дөнизинин саһил зонасында турист инфраструктурларынын инкишафы үчүн зөмин ярадыр. Бундан әла вә инвентарлашманын кеши заманы нәгсанлар ашкарланыб вә арадан галдырылыр.

Һазырки, тәдбир республика рәһбәрлијинин тапшырғы әсасында һәјата кечирилчәкди дејә Заур Еминов гејд етмишдир.

Террорчулуга гаршы мубаризә

Республика террорчулугла мубаризә комисиясы бәләдијә башчыларынын муавинләрилә дөјирми стол кечирмишдир. Бу чәрчивәдә терроризмә гаршы мубаризәдә проблем мәсәләләри музакирә етмиш вә террорчулугдан мүдафиә үчүн мүхтәлиф объектләрин горунмасы күндәлик мәсәләдә гојулмушдур.

Тәдбирин кешиндә иштиракчылар бир сыра тәклифләр ирәли сүрмүшләр. О чүмләдән адијјәти олан бәләдијәләрин вә назирликләрин бу ишдә профилактики тәдбирләрин һәјата кечирилмәси үчүн әла вә тәдбирләр планы һазырланмасы тәклиф едилмишдир.

Тәдбир иштиракчылары һәм дә норматив актларын тәләбләринә ујғун фәалијјәт көстәрилмәсини гаршыја мәгсәд гојмушдулар

КЭНД ТЭСЭРРУФАТЫ

Дербэнд районунда кенишмигаслы инвестиция лажинеси хэјата кечирилик. Артыг баһар фэсли өз һуғуғларыны элэ кечирмишдир. Бу, витамин һэвэскарлары үчүн тезликлэ

масаларда республикамызын зәһмәткеш экинчиләри тәрәфиндән тарлалардан топланылмыш истәнилән дадмалынын олачагы демәкдир.

Дағыстанда «Говерла дағы» јетишәчәк

Мејвә вә киләмејвә биткиләринин мөһсулунын артылмасында Дербэнд районунун Рүкәл кәндинин әтрафындаки тарлалар өз төһфәсини верәчәкдир. Бурада 150 гектар саһәни әһәтә едән әразидә кенишмигаслы инвестиция лажинеси хэјата кечирилик. Төпәләрин шимал күләјиндән мүдафиә етдији Күнејли саһәси суптропик мејвәләрдә дахил олмагла мүхтәлиф мејвә вә киләмејвә нөвләринин бечәрдилмәси үчүн әлверилшилик. Кәндин әһли олан сәрмајәчи Тигран Абдулһәмидов дамчы суварма технолокијасында истифадә едәрәк бурада мејвә киләмејвә вә бостан биткиләринин әкилмәсинә гәрар вермишдир.

Әразидә су чәкилмәси үчүн чох иш көрүлмүшдүр. Самур-Дербэнд каналындан 5 км-дән артыг мөсәфәдә олан сују насосла вурулан 20 мин кубметрден чох тутумлу анбара су кәмәри чәкилмишдир. Бундан әлавә, бураја 3,5 км-ә гәдәр електрик өтүрүчү хәтти узадылмыш вә бир нечә јердә трансформатор јарымстансијадан тәһиз олунмушдур.

Һәлә 2020-чи илин пајызында ичәрәјә көтүрүлмүш әразинин кениш бир саһәси әнәнәви вә интесив типли бағлар үчүн арылмышдыр. 65 гектарда бечәрдилән мејвә биткиләринин чешиди һејранедичидир. Чешидләри сечәркән базар әһтијачлары вә әразинин тәбии хүсусијәтләри нәзәрә алынмышдыр. Бура-

да даһа чох бадамын јүксәк мөһсулдар сортлары олан «Форос» вә «Антик» сортлары ағачлары әкилмишдир. «Гара Әмбәр» вә «Ахшам Зәнки» кавалы нөвләри үчүн хејли саһә арылмышдыр. «Говерла дағы» вә «Новинка» (јенилик) хурма нөвләри дә бечәрдилди. 10 гектар әразидә «Күләјшә» нарыннын, һәмчинин «Јахшылашдырылмыш Гафгаз» албалысынын вә «Клеопатра» алчасынын вә Клеопатра алчасынын интесив әкинләри апарылмышдыр. Бу јаз мејвә биткиләри әкмәк үчүн даһа 15 гектар торпаг һазырланыб. Инвестор ајрыча коллу киләмејвә биткиләри: моруг, гарағат вә бөјүрткән әкмәк үчүн саһәләр тәшкил етмәк нијәтиндәдир.

Һазырда чийәләјин истихана илэ бағлы фәал ишләр кедир. Һәр күн 70-дән чох Рүкәл сакини әкмә ишинә чыхыр, бир һәфтәјә тәхминән 7 гектар әрази әкилчәкдир. Чийәләјин бечәрилмәси үчүн үмумиликдә 15 гектар саһәнин арылмасы планлашдырылыр. «Рүкәл» ММС-нин рәһбәри Гәзимәһәмәд Мәһәмәдов гејд етдији кими, әсасән, дад кејфијәтинә вә дашынмасы үчүн әлверешли олдуғуна көрә «Асија» сортуна үстүнлүк верилмишдир. Бундан әлавә, бу сорт даһа узун мүддәтә бөһәр верир. Илк киләмејвәләр тәхминән мајын 20-нә јетишәчәк вә сонра пајыза гәдәр мөһсул јығмаг мүмкүн олачаг. Ән јахын планда 5 гектарда чийәләјин мөвсүмарасы бечәрдилмәси үчүн истихана-

ларын һазырланмасы вардыр. Бостан биткиләринин бечәрдилмәси үчүн 15 гектар әкин саһәси арылычаг, һәләлик исә шумлама ишләри давам едир. Бир-ики һәфтәдән сонра бу әразидә гарпыз вә говум уемиш әкилчәк. Чешидләр сечилмиш, тохумлар алынмышдыр. Ијул ајынын сонунә мөһсулуно көтүрүлчәји көзләнилик.

Совет дөврүндә бу әразидә үзүмлүкләр јерләширди вә дикәр кәнд тәсәрруфаты биткиләри бечәрилирди. Лакин әрази 30 илдән чох иди ки, бош галырды. Инвесторун дедијинә көрә, доғма јурдунун әсл вәтәнпәрвәри олан гардашынын бу әразинин чанландырылмасы үчүн бөјүк планлары вар иди. Одур ки, Тигран вәфат етмиш гардашынын арзусуну хэјата кечирилмәсинә башламышдыр.

Нәтичәдә, перспективли инвестиция лажинеси тәхминән 2,5 мин инсанын јашадығы Рүкәл кәнди үчүн бөјүк социал әһәмијәтә маликдир. Инвесторун планларынын хэјата кечирилмәси јүзләрлә кәндлини јахшы, мөвсүми вә даими газанчла тәмин едәчәкдир. Бундан әлавә, сәрмајәләрин миғасы нәзәрә алынараг, верки кәлирләри дөвләт хәзинәсини әһәмијәтли дәрәчәдә долдурачагдыр.

Индијә гәдәр бүтүн ишләр инвесторун өз вәсаити һесабына апарылыр. Бағлар салынаркән, бүтүн сәнәдләрлә бағлы вә техноложии мәсәләләр нәзәрә алынмышдыр. Бурада Дағыстан Республикасынын Кәнд Тәсәрруфаты Назирлијинин аграр-сәнәјәт комплексинә мүхтәлиф дөвләт дөстәји тәдбирләринин хэјата кечирдијиндән дә хәбәрдардырлар. Заман кеңдикә инвестор мејвә вә киләмејвә мөһсулларыны сахламаг үчүн имканлар тәшкил етмәк нијәтиндәдир. Суварма сујунун јығылмасы үчүн тикилмиш һовуларда балыгларын јетиширилмәси дә планлашдырылыр.

Јери кәлмишкән, Рүкәл кәнди Дағыстанын өн гәдим кәндләриндән биридир, бир чох тарихи абидә вә диггәтә лажиг тәбии јери вардыр. Бу сәбәбдән туризм инкишафы илэ бағлы фикирләр дә инкишаф етдирилир. Буна көрә јерли сакинләр дөвләтин кәнд јолунун асфалтла өртүлмәсинә диггәт көстөрчәјинә үмид едирләр.

тәшкили үчүн тәсирили бир каналдыр. Муасир Русијанын инкишаф тарихини, индики уғурларыны бөјнәлхалг әләмә чатдырмаг. Русија бөлкәләринин инвестиция, мәдәни вә туризм потенциалыны көстөрмәк үчүн әлчәтан бир фүрсәтдир

Космосун 60 иллијинә

Русија Федерасијасы Президентинин Фәрманына әсасән 2021-чи ил, Русијада Елм вә Технолокија или елан едилди.

Бу илин апрел ајынын әввәлиндән етибарән Русија Федерасијасынын бир чох бөлкәсиндә Јерин илк космонавты Јуриј Гагаринә һәср олунмуш офлајн тәдбирләри башлады. 12 апрел 2021-чи ил тарихиндә, Москва вахты илэ 09:07-дә старт көтүрән «Биринчиси Гагарин вә Куба» техноложии виртуал, офлајн сәркиләрә муасир бир әләвә олду. Сәрки, Русија Федерасијасы Малијә назиринин муавини Алексәј Михајлович Лавров олан Куба илэ Русија Достлуг Чәмијәти вә Русијанын «Регемсал Сәрки Мәркәзи» технолокијасына әсасланан Русија РОВЕНТС ИТ ширкәтләли илэ бирликдә тәшкил едилди. Виртуал сәркиләр өлкәмизин мүхтәлиф саһәләрдә наилијәтләри нумајиш етдирмәк үчүн мүтәрәғги бир фүрсәтдир. Ушаг вә кәнчләрин муасир идеоложи вә вәтәнпәрвәрлик тәрбијәсинин

Ветеранлар һаггында хатирәләр: Әли Балачајевич Әлијев

Табасаран районунун Дарваг кәндиндән олан Бөјүк Вәтән мүһарибәси ветераны Әли Балачајевич Әлијевлә демәк олар ки, һәр дәфә Гәләбә Күнү бајрамы әрәфәсиндә көрүшүрдүм. 90-дан артыг јашы олдуғуна бахмајараг, Әли баба кифајәт гәдәр сағлам, никбин көрүнүрдү. Кәлишимә өјрәшән ветеран вә онун аиләси мәни һәмишә сәмиими гаршыларды.

Гафгаз чәбһәсинин Туапсе истигамәтиндә кедән дөјүшләриндә иштирак етдиләр. Мәнә данышырды ки, фашист төјярәләри күндәлик олараг интенсив шәкилдә онларын мөвгеләрини бомбалајырдылар. Бу дөјүшләрдә онун әсасән кәнч олан бир чох чәбһәчи достлары һавадан атылан бомбаларын партламасы нәтичәсиндә һәлак олдулар.

Чох сајда јаралы вә контузија аланлар вар иди. Оләнләрин вә јаралананларын јерини јени чанлы гүрвә илэ әвәз етдиләр.

Ондан күндәлик хәјәтдән вә чәбһәдәки һадисәләрдән данышмасыны хаһиш едирдим. О һәр заман һәм мүһарибә, һәм дә мүһарибәдән сонраки хэјаты һаггында бүтүн төфәррүатлары илэ данышмаға чалышырды. Тәәссүф ки, мән имлик һәмсәһбәтим вә о илләрин чанлы шаһиди кечән ил бу дүнјаны тәрк етди. Лакин мән јенә дә онун сөјләдији хатирәләри бүтүн деталлары илэ хатырлајырам...

Әли Балачајевичин дедијими, 1942-чи илдә, 19 јашында чәбһәјә чағырыш алды. Чәнуби Дағыстандан олан јени чағырышчылары, әввәлчә һәрби ишләрдә тәлим алмаг вә өјрәтмәк үчүн Күрчүстана кәндәрдиләр. Бурада онлара 3 ај әрзиндә дөјүш тәлими кечдикдән сонра онлары Гафгаз чәбһәсинә истигамәтләндирдиләр.

1942-чи илин пајызында алман-фашист гошунлары Гафгазы әлә кечирмәк үчүн һәр шеји едирдиләр, јени Бакы вә Грозныдакы нефт саһәләринә саһиб олмаг хүлјасыны реаллашдырмаг истәјирдиләр. Лакин онлар гошунларымызын инадкарлыг вә гәһрәманлыгла апардыглары дөјүшләрлә үзүзә кәдиләр вә беләликлә дә, дүшмәнин Гафгаз чәбһәсини кечмәсинин гаршысыны алдылар. Доғрудур, ајры бир алман дағ атычы дөстәси фашист бајрағыны Елбрусун зирвәсинә санчмаға мүвәффәг олду, амма бундан әлавә онлар һеч нә едә билмәдиләр. Фридрих фон Паулусун 6-чы ордусу Сталинградда мүһасирәјә алындыгдан сонра алманлар 1943-чү илин февралында тамамилә Гафгаздан узаглашдырылдылар.

Әли Балачајевич дикәр чағырышчыларла бирликдә, 1942-чи илин пајызында

Командирләр вә сијаси ишчиләр бизә изаһ едирдиләр ки, дүшмәнин Гафгаз силсиләсиндән кечәчәји тәгдирдә, алманлар нефт јатагларына саһиб чыхачаг вә сонра ССРИ-нин бу мүһарибәдә гәләбә газанмасы бөјүк шүбһә доғурачагдыр. Буна көрә дә мөвгеләримизи мөһкәм тутдуг. Алман «јункерләри»нин нөвбәти басгынындан сонра, сојуг пајыз күнләринин бириндә Әли Балачајевич ағыр јараланды. Әтрафында партлајан бомба гәлпәси онун ајағынын сүмүјүнү парчалады...

«Узанмышдым, ган мәни апарырды»,-дејә о белә хатырлајырды: - Јанымда ким вар идисә, һамысы бачардыгы кими көјдән јаған бомбалардан хилас олмаг үчүн кизләнмишди. Мәни сағлам вә кәнч бир оғлан хилас етди. Диалектиндән баша дүшдүм ки, Азәрбајҗандандыр. О мәнә төрәф гачды, белинә алды вә бөјүк чәлдликлә «санчаст»а көтирди. Мәни орада гојуб кери гајытды вә ону бир даһа көрмәдим. Тәәссүф ки, мән индијәдәк өз хиласкарымын нә адыны, нә дә фамилијасыны өјрәнә билмәдим.

Јарама бахдыгдан сонра һәкимләр ајағымы кәсдиләр вә хәстәханада мүаличә олундум, мәнә тахта протез вердиләр. О вахтдан бәри протезлә кәзирәм».

Евә гајытдыгдан сонра Әли Балачајевичдән колхоз вә соvxоз анбарларынын мүдири ишләмәсини хаһиш етдиләр. Бу вәзифәдә узун илләр ләјагәтлә, тәмиз вичданла чалышды вә буна көрә дә һәмкәндлиләринин нүфуз вә һөрмәтини дәрин рәғбәтини газанды.

Г.Өмәров,
Русчаданчевирәни:
А.Ағакишијева

Мүһарибә вә әмәк ветераны

Бөјүк Вәтән Мүһарибәси башлајанда Дағыстанын Дәрбәнд рајонунун Рүкәл кәндиндән дә бир чох кәнчләр кәнүллү олараг чәбһәжә кедиб. Аиләнин төк оғлу, 5 ушаг 6 ушаг, һәтда 1 ушаг атасы белә бу ганлы мүһарибәжә чағырылмышды. Аналар бачылар, оғулларыны, гардашларыны чәбһәжә чалыб ойнајараг, дејә күлә жола салырдылар. Онлара көз јашларыны кәстәрмидиләр ки, кедәркән онларын көзү јолда галмасын. Кәндин гадынлары, кәнчләри чәбһәжә жола салыб, өзләри исә онлар үчүн исти әлчәк, чораб тохујуб мүһарибәжә кәндәридиләр.

Бу күн сизә јазыб чатдырмаг истәдјим бу мәрд гадын, Дағыстан Республикасы, Дәрбәнд рајонунун Рүкәл кәндиндә Шыхы кишинин аиләсиндә кәз ачан. Тәмамәт Шиховна һәсәновадыр. Тәмамәтин мүһарибә башлајанда јашы аз олса да өн чәбһәжә кетмәсә дә арха чәбһәдә чалышыб. О өз вәтәни үчүн, чаныны фәда едиб. Тәмамәт күндүзләр колхозда чалышыр тахыл, әкин бичим

илә мәшгул олурду. Кечәләр исә јуну чәһрәдә әјириб, әскәрләр үчүн исти әлчәк чораб тохујурду. Кәндин бүтүн кәнч гызлары илә бәрабәр тохујурлары әлчәк, јун чорабларыны чәбһәжә кәндәридиләр. Тахылы әллә бичирдиләр, ону чийинләриндә дашыјырдылар. Тәмамәт нә кечә, нә күндүз јорулмаг билмирди.

О өз јашыдларына дејәрмиш ки, биз бурда исти өвдә јатырыг, исти чај ичирик. Амма онлар исә гарын, човгунун алтында сојугдан донна-донна бизи алман фашистләриндән горуға чалышырлар. Кишиләрлә бәрабәр чийин чийинә чалышырды бу гајыкеш инсан. һәтда бир заман, мүһарибәжә кәнүллү олараг кетмәк истәјиб, анасы ичазә вермәјиб. Анасы дејиб ки, сән елә бурдан онлара көмәк елә јетәр гызым. О исә үрәји чәсур вә мәрд инсан иди, динчлик билмәдән чалышырды. Мүһарибә битдикдән сонра, кәндин бир чохунун оғлу, гардашы гајытмады. Кәндә кәлән гара кағызларын арды арасы кәсил-

мирди, бу һал да ону чох сарсыдырды. Мүһарибәдән сонра да, о аилә башчысы дәнмәјән саһибсиз галан аиләләрә бачардыгы гәдәр јардым едирди әл тутурду. Тәмамәт ханым өн чәбһәжә кетмәсә дә, арха чәбһәдә јорулмадан чалышдыгына көрә Совет Иттифагы ону унутмајыб. Она һәр ил Гәләбә күнү јада салыблар. 1985 -чи илдә гәләбәнин 45 иллијинә медал верилир, 1995- чи ил мартын 22 -дә, гәләбәнин 55 иллијинә медал верилир. 2005 -чи илдә, гәләбәнин 60 иллијинә медалла тәртиф олунуб. 2010 -чи ил мартын 22- дә гәләбәнин 65 иллијинә медал. Гәләбәнин 70 иллијинә медал тәртиф олунуб. Тәмамәт ханыма 1998- чи илдә, ветеран вәсигәси верилир. Бөјүк Вәтән мүһарибәси ветераны вәсигәси исә, 2005- чи илин нојабрын 25-дә верилиб. Чох ушағлы гәһрәман ана медалы она, 1975 -чи илин сентјабрын 7-дә дәвләт дәстәји вәсигәси верилиб. Вә һәр ил дәвләт рәһбәрләри тәрәфиндән, хүсүсән да Русиянын Президенти В. В.

Путин, тәрәфиндән һәдијәләр верилиб.

Тәмамәт ханым мүһарибә битдикдән сонра аилә гурур, 6 өвлад дүнјаја кәтирир 3 оғлан, 3 гыз. О өмүр күн јолдашы Нурәтдин Рәһимович һәсәнову да төк чалышмаға гојмур, Оунла бәрабәр чийин-чийинә чалышыр. Өвладларыны һәр бирин бир сәнәтә јијәләндирир. Өзү помидор саһәләриндә чалышыр, габағчыл фәһлә олур. Тәмамәт ханымын чалышдыгы бригада, һәр ил планы һамыдан өнчә битирирди.

Белә бир ананы бу күн јада салмасаг, онун әмәјинә һагсызлыг етмиш оларыг. О өз 6 өвладыны бөјүдүб боја баша чатдырыр, өзүнү бир аз раһат

һисс етмәк истәјәндә, таләһ ону ағыр сынаға чәкир. Оун бөјүк кәлини 4 чү өвладыны дүнјаја кәтирәкән, дүнјасыны дејишир. Ушағларын атасы да бир нечә илдән сонра вәфат едир. Тәмамәт ханым о 4 көрпәни, өз ганадлары алтына алыр. Онлары да лајигинчә бөјүдүр, охуdur һәр биринин әлине сәнәд верир ки, онлар чәтинлик кәкмәсин дејә. Бу да онун нечә мәрд ана вә инсан олдугундан хәбәр верир. Бәлкә дә һәр биримиз дејәрик ки, нәнәдир бахмаг борчудур. Амма о онлары санки дишиндә кәздирди, чох лајигинчә дә тәрбијәли бөјүдүб вә өз нәнәлик борчуну да лајигинчә еринә јетириб. Чәннәт бах бу чүр Аналарын ајағлары алтындадыр. Руһу шад, мөкәни чәннәт олсун. Әзизим Тәмамәт халам, мәним үчүн бөјүк шәрәфдир ки, бу чүр ләјагәтли ана, мәним дајымын өмүр күн јолдашы олуб. Мән демәк олар ки, онларын евиндә бөјүмүшәм вә бүтүн јаздығларым да, көрдүјүм реаллығдыр. Вә чох шадам ки, белә бир мәрд гадындан јазмаг мәнә нәсиб олуб.

Русия вә Азәрбајчан Јазычылар бирлијинин үзвү, Азәрбајчан журналистләр бирлијинин үзвү З. Дәрбәндли

Вәтәнин лајигли өвладлары

Халгымыз вәтәнин азадлыгы уғрунда вурушан, чанындан кечән гәһрәманлары һеч вахт унутмајачаг. Вәтән уғрунда өлүм-һәјатын давамдыр. Гәһрәманлыг торпаға көмүлмүр, онун әбәди вәсигәси вар. Јахшы демишләр: Икид өләр, ады галар! Мүхәннәтин нәји галар?

Гәһрәманлыгдан данышаркән јадыма бөјүк татар шаири Муса Чәлилин ашағыдакы сөзләри дүшүр: «Мән өлүмдән горхмурам. Бу, бош сөз дејил, бир һәгигәтдир. Әкәр мән сағлығымда фајдалы бир иш көрмүшәмсә, әкәр бу һаггы газанмышамса, нә үчүн өлүмдән горхум. һәјатын әсл мәнәсы будур. Елә јаша ки, өләндән сонра өлмә. Әкәр Вәтән үчүн өлмәк ләзимдырса, гој белә шәрәфли өлүм мәним нәсибим олсун».

1941-чи илин јајы фәлакәтли бир јај иди. Вәтәнимизин дағларында лаләләр, бағларында мејвәләр, тарлаларында ағыр башлы сүтүл сүнбүлләр рәнкени, руһуну, мәнәсыны дејишмишди. Кәзәл баһар бу ил кимсәдән тәбәссүм вә невазиш көрмүр, кәзләмирди. Адамларын гаја кими сәрт, булуд кими тутгун симасындан кәдәр, гајығф, интизар, гәзәб јағырды. Вәтәнин көмәжә чағыран јаралы сәси бүтүн гәлбләри тәрпәтмишди. Јериндән галхан силаһыны, чантасыны көтүрүб әзизләри илә видалашыр, сәфәрбәрлијә кедирди. Ики ки, дүнја мүһарибәси адланан бу мүһарибә бәшәријәт тарихиндә өн дәһшәтли мүһарибә иди. СССР-дә јашајан бүтүн халғлар мүһарибәжә чәлб олунурду.

Елә гәдим Дәрбәндин гејрәтли вә намуслу оғлу Сејид-Газим һәшимович Сејидов дә о вахт гаршысына гојдуғу мөгсәд бу иди ки, Вәтән уғрунда өзмлә вурушачаг, ону јағы дүшмәндән хилас едәчәк, ләзим кәләрсә чанындан белә кечәчәкдир. Лакин талә она башга гисмәт јазды. О, Гәләбәни бөјүк севинчлә гаршылајараг Вәтәнә дөндү.

Сејид- Газим һәшимович Сејидов 1918-чи ил сентјабр ајынын 2-дә Дәрбәнддә анадан олуб. О, 14 јашында һәлә јенијетмә икән ишләмәјә башлајыр вә аиләсинә көмәк едир. ики ил мәрәсәдә тәһсил алдыгдан сонра о заман Дәрбәнд шәһәр педагожи мәктәбинин нәздиндә јарадылмыш кечә мәктәбиндә дә тәһсил алыр. 1937-1939-чу илләрдә колхоз јарадыланда исә Сејид-Газим орада ишләмәјә башлајыр. 1939-чу илин јазында исә орду сыраларына хидмәтә чағырылыр. Ордуја кетмәздән әввәл анасынын истәјини нәзәрә алараг Сејид- Нәчимә Мирказымовна илә аилә гурур. Аилә гурдугдан бир мүддәт сонра исә һәрби хидмәтә јолланыр. һәрби хидмәтә, сәнәдләрә өсәсән, 1939-чу ил мај ајынын 16-дан Читомир шәһәриндә башлајыр вә елә орада да һәрби һазырлыг мәшгәли кечир. Өзүнүн дедијинә көрә һәјатынын өн кәзәл чағларыны вәтәнә хидмәтдә кечиб. һәрби хидмәти Гырмызы Бајраг орденли Суворов алајынын 38-чи сәрһәд хидмәтинин нәздиндә –дәвләт сәрһәддини горуғада кечиб. Бу алајла да о, Берлинә гәдәр дејүш јолу кечиб. Дүшмәнин илк зәрбәсини илк гаршы-

лајан да елә сәрһәд гошунлары олур. Вәтәнә фәдакар хидмәт кәстәрмәсини нәзәрә алан рәһбәрлик Сејид-Газим Сејидову вә 38-чи алајын бир нечә әскәрини үч галиб өлкә башчыларынын И.В.Сталинин, Г.Труаманын вә У.Черчилиин Подстам конфрансында кечириләчәк көрүшүнүн төһлүкәсизлијини горуғаг үчүн һазырлыг кечдикләрини белә хатырлајырды: «Јахшы јадымдадыр, конфрансдан әввәл биз хејли һазырлыг кечдик вә сонра бизә јени форма вердиләр. Вә биз бу көрүшүн төһлүкәсизлијини бөјүк мәсулијәт һисси илә тәмин етдик».

Фашист ишғалчыларына гаршы мүбаризәдә кәстәрдији чәсарәтинә вә мәрдлијинә көрә Сејид-Газим Сејидова «Икинчи дәрәчәли Вәтән мүһарибәси» ордени, «Һәрби ләјагәт», «Варшаванын азад едилмәсинә көрә», «Берлинин алынмасына көрә», «Алманија үзәриндә гәләбәжә көрә», орден вә медаллары вә Гәләбәнин 70-иллијинә һәср едилмиш јубилеј медалы илә тәлтиф едилиб. Узүнөмүрлү ветеранымыз

милләтимизин фәһри, гәдим Дәрбәндимизин лајигли вәтәндашы Сејид-Газим һәшимович Сејидов 2016-чы ил август ајынын 23-дә дүнјасыны дејишсә дә онун нәвәси Сејид-Азим Мирчәфәрович Сејидов бабасынын јолуну давам етдирмәјә гәрар верир. О, Ростов вилајәтинин Новочеркасск шәһәриндә Али һәрби Команданыг мәктәбини битирәрәк һал-һазырда Хабаровск вилајәтиндә шәрәфли вә ләјагәтли бир һәрби мајор кими хидмәтини давам етдирир. Бу јолда она уғурлар диләјирик, вәтәнин белә һүнәрли оғуллары варса, Вәтән басылмаз. Гәдирбилән халгымыз вәтәнин азадлыгы уғрунда вурушан вә чанындан кечән гәһрәманлары һеч вахт унутмајачаг. Онлар әбәди хатирә кими халгын гәлбиндә јашајачаг, бизим үчүн һәмишә өрнәк вә нүмунә олачағлар.

Тәзәдән доғулур икид өлән күн, О күндән башланыр тәзә һәјаты. Ја дүшүр јолуна өлүмсүзлүјүн, Ја да ундулур бир јоллуг ады.

Н. Рәһим гызы

Бир ветеранын өмүрү

Чох тээссүфлөр олсун ки, Сабнова кэндиндө Бөжүк Вэтэн мүһарибәси ветеранларындан һеч ким галмамышдыр. Анчаг онлар унутулмур, әксинә, онлар һаггында илдән-илә даһа чох материал топланылыр. Үмумиликдә, кәндимиздән мүһарибәжә жүздән артыг адам јолланмышдыр, лакин онлардан чоһуна доғма кәндә гајытмаг нәсиб олмамышдыр. Доғма јурда, гоһум-әгрәбаја говушмаг севинчини јашајан мүһарибә иштиракчыларындан бири Ханбала Саләһ оғлу Әлијев олмушдур.

Ханбала Әлијев 1 мај 1918-чи илдә Дәрбәнд рајону Сабнова кәндиндә анадан олмушдур. 1928-1931-чи илләрдә дәр-диллик кәнд мәктәбиндә охумушдур. 1934-чү илдә аиләси илә бирликдә Дәрбәнд шәһәринә көчмүш, Чарчы гапы јахынлығында јашамышдыр. 1934-чү илдән колхоз үзвү (чәми 27 нәфәр) олмушдур. 1934-1937-чи илләрдә ат арабачысы ишләмишдир. 1937-чи илдә једди ајлыг бригадир курсларына кәндәрилмишдир. 1938-1939-чу илләрдә бригадир вәзифәсиндә чалышмышдыр. 1939-чу илин нојабр ајынын 10-да һәрби хидмәтә чағырылмышдыр. Атлы дәрәстәдә хидмәтә башламыш, гәрби Украјнада – Львов, Станислав (индики Иваново-Франковск), Самбор, Тулчин, Николајев вә башга шәһәрләрдә – хидмәт етмишдир. 1940-чы илин январ-феврал ајларында Фин көрфәзинин, ијун ајында исә Шимали Буковинанын азад едилмәсиндә иштирак етмишдир. Август ајынын сонларында Николајев шәһәринә гајтарылмышдыр. 1941-чи илдә алман фашистләри илә дөјүшләрә гатылмышдыр. Илк дөјүшләри Константиновка шәһәри уғрунда кәдән дөјүшләр олмушдур. Сонра Белаја Серков вә Днепропетровск шәһәрләри уғрунда кәдән дөјүшләрдә иштирак етмишдир. 1942-чи илин августунда Днепропетровск шәһәриндә јараланмышдыр.

Ханбала Әлијевин хатирәләриндән:

- Гаршыдакы мәртәбәли евин јухары мәртәбәсиндә алман снајперләри вар иди. Онлар бизә һүчума кечмәжә имкан вермирдиләр. Одур ки, онлары мәһв етмәк лазым иди. Командиримиз бир-бир әскәрләри јоллајырды ки, еви парлатсынлар. Мәндән габаг кәндәрилмиш бир нечә әскәр јолдашым алман снајперләри тәрәфиндән өлдүрүлдү. Нөвбә мәнә кәлиб чатды. Мән сүрүнә- сүрүнә бир гәдәр кетдикдән сонра бир дашын архасында узандым. Фашистләр мәнә көрүб атәшә тутдулар вә ајағымдан јараладылар. Анчаг мән јенә дө сүрүнә-сүрүнә евә чатдым. Евин биринчи мәртәбәси саманлыг иди. Мән ону јандырмаг истәдим. Амма дүшмән мәнә тутду. Алманлар мәнә јухары мәртәбәжә апардылар вә мәнә бизим әскәрләри нечә өлдүрдүкләрини кәстәрмәжә башладылар. Мәнә һушуму итирәнә кими дөјдүләр. Голтуғумда гумбара вар иди. Өзүмә кәләнән сонра, алманларын јајынмасындан истифадә едәрәк, гумбараны онларын үстүнә тулладым вә тез жарысы учмуш дөшәмәдән өзүмә салдым ашағы. Беләликлә, һүчум үчүн јол ачылды. Мәнә «Шүчаәтә көрә» медалы вердиләр.

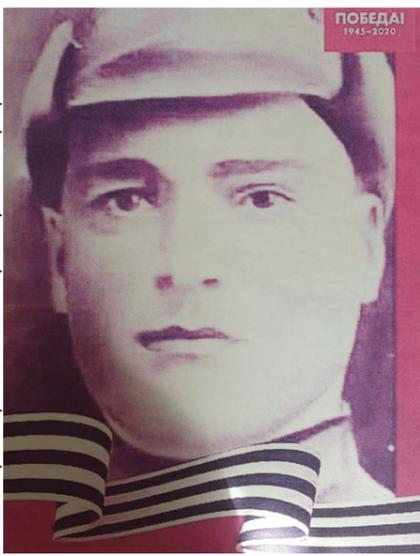
Бир нечә ајдан сонра Ханбала Әлијев мина гәлпәси илә тәкрар јараланмыш, 11 күн Ворошиловградда (индики Луганск) һоспиталында јатмыш, сонра Кисловодск шәһәринә кәтирилмиш, дәрәд ај бурада мүһарибәдә олунмушдур. Бундан сонра евә кәндәрилмишдир. Мүһарибәдән гајытдығы 1942-чи илдә өв-вөлчә Молотов адына колхозда гаровул, сонра исә Сабнова кәндиндә колхозда арабачы вә нахырчы кими чалышмышдыр. 1943-1955-чи илләрдә бригадир кими фәалијәт кәстәрмишдир. 1955-чи илин сонларында Хасавјурт шәһәриндәки Кәнд Тәсәррүфаты Техникумуна кәндәрилмишдир. 1958-чи илин сонуна кими бурада охумушдур. 1959-1960-чы илләрдә колхоз сәдри вәзифәсиндә чалышмышдыр. 1961-1968-чи илләрдә Дагестанскије Оғнидә Илич адына совхозда бригадир ишләмишдир. 1969-1970-чи илләрдә Сабнова кәндиндә Киров адына колхозда кассир, 1971-1974-чү илләрдә јенидән колхоз сәдри, 1975-1978-чи илләрдә ферма мүдири, 1979-1989-чу јенидән кассир кими чалышмышдыр.

Ханбала Әлијев 1944-чү илдә аилә һәјаты гурмуш, 7 оғул вә ики гыз атасы олмушдур. Өвладлары ону көзәл вә гајыкеш ата кими јадда сахламышлар.

Ханбала Саләһ оғлу Әлијев 22 нојабр 2000-чи илдә дүнјасыны дөјишмишдир.

Ханбала Саләһ оғлу Әлијевин симасында дүнјасыны дөјишмиш бүтүн Бөжүк Вэтән мүһарибәси иштиракчыларынын хатирәсини әзиз тутур, онлара Аллаһдан рәһмәт, галанлара узун өмүр вә чан сағлығы арзу едирәм.

Е. һачыәһмәдов

ГАЗЕТИН ЈУБИЛЕЈИ

Јубилејиниз мүбарәк, әзиз һәмкарлар

Елә мәтбуат органлары вар ки, һәм фәалијәтләри илә өзләриндә тарих јашадырлар, һәм дө бәнзәрсиз нүмүнә кими јаддашларда галараг әнәнәләрин давамчысы кими чыхыш едирләр. Гәтијәтлә демәк олар ки, он јашыны гөјд едән Шимали Гафгаз Дәмирјолунун Дәрбәнд стансијасында фәалијәт кәстәрән «Семафор» гәзети дө тарихимизин салнамәсини өзүндә чанландырыр.

2011-чи илдә «Сапсан» ады илә нәшрә башлајан «Семафор» гыса мүддәтдә шәрәфли јол кечиб. Бу дөвр әрзиндә ичтимаи информасијалар бир-бирини әвәз едиб, гәзетин амалы дөјишмәјиб, һәмишә дөмирјолчулар, охучулар дүзкүн мәлумат вериб.

Бу күнләрдә Дәрбәнд дөмирјол ветеранлар шурасынын клубунда «Семафор» гәзетин он иллији мүнасибәтилә тәнтәнәли тәдбир кечирилиб. Гәзетин баш редактору танынмыш зијалы шаир, јазычы, публисист «Клуб Илф вә Петров» әдәби мөчлисинин сәдри, Дәрбәнд дөмирјолчулар музејинин јарадычысы РФ вә Бейналхал

журналистләр Иттифагынын үзвү һачыага Әрәбли (һачыага Әрәблински) Мәһәммәдшәрифов чыхыш едәрәк гәзетин фәалијәтиндән кениш данышмышдыр.

Гәд етмишдир ки, гәзетин Шимали Гафгаз дөмирјолу Маһачгала шөбәсинин, һусусилә Дәрбәнд дөмирјолчулар һаггында мүхтәлиф мөгаләләр, тарихи вә мүасир очеркләр јазыр, онларын әмәк фәалијәтини ишыгандырыр вә һәмишә гәзетин сәһифәләриндә фәдакар дөмирјолчуларла таныш олмаг олур, ветеранларын кечмиш нәслинин уғурлары һаггында мәлуматлар верилиб. Онларын фотолары, иш анлары, газандыгы мүкафатлар, уғурлар гәзетдә өз әксини тапыб.

Гәзетдә онун нәздиндә јарадылмыш «Клуб Илф вә Петров» дөмирјолчулар әдәби мөчлисинин үзвләринин шаир вә јазычыларын јарадычылығына кениш јер ајрылыр.

Тәдбирдә иштирак едән дөмирјол ветеранлар шурасынын сәдри Абдулмөчид Муслимов, Дәрбәнд шәһәр мәдәнијәт идман, туризм вә сијасәт идарә-

синин рәиси Самилә Нәчәфова, Бейналхал «Күлүстан» Әдәбијәтчылар Иттифагынын Президенти Таһир Саләһ, РФ өмәкдар артисти Абдулла һәбибов, ветеран дөмирјолчу Јуриј Момотов, «Семафор» гәзетинин баш редактор мүавини Адыширин Јалакви, Дәрбәнд шәһәр мәтбәә вә нәшријәтинин директору Муслим Сурхајев, шаирләрдән Әбил Сәрдар, Тәһмираз Имам, Зейнәб Султанәһмәдова Пејсах Мишијев вә башгалары чыхыш едәрәк һачыага Әрәбли (Мәһәммәдшәрифов) башда олмагла нәшрин коллективинә јени-јени јарадычылыг уғурлары арзуламышлар.

Дәрбәнд шәһәр мәдәнијәт идман, кәнчләр, сијасәти вә туризм рәиси С.Нәчәфова гәзетин баш редактору һ.Әрәблијә вә онун мүавинин Јалаквә вә шаирә Н.Нијата гәзетдә кәстәрдикләри фәалијәтә көрә һусуси дипломларла мүкафатландырды.

Сонда гәзетин тәнтәнәли бајрам јубилеји чај сүфрәси архасында давам етмишдир.

Таһир Саләһ

ДЭРБЭНД ШӘҺЭР ӘРАЗИСИНИН КОМПЛЕКС ИНКИШАФЫ

Мүһәндислик гурғуларынын вәзијәти

Дәрбәнд шәһәр администрасијасынын мәтбуат хидмәтиндән алдығымыз мәлумата көрә, шәһәрин дөмир-бетон канализасија хәтләри васитәсилә һәр күн Хәзәр дөнизинә 25 мин куб. метр чиркли ахынтылар төкүлүр. Бу да еколоки вәзијәти даһа да пискләшдирир. Бундан өләвә арамсыз јағышлар заманы да сел

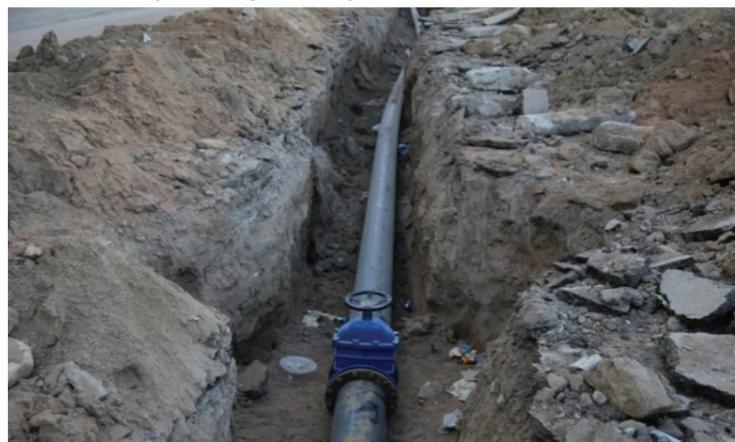
сулары мәишәт канализасијаларына төкүлүр. Шәһәрин «Аеропорт», «Аваин-2», «Аваин-3», «Аваин-4» микрарајонларында бу күнәдәк јох дәрчәсиндәдир.

Дәрбәнд шәһәри су тәминаты Уллучај, Азадоғлу вә јералты су јатагларындан 32 насос стансијалары сајәсиндә һәјата кечирилир.

Шәһәр өһалисинин ич-мәли сујла тәминаты 6 куб тәшкил едир. Саатһесабы сојуг сујун верилмәси илә өләгәдар исти сујун тәминаты аздыр. һазырда шәһәрдә даһа чох истилик газанхана системи мөвчудур ки, бу да азлыг тәшкил едир.

Шәһәрин күчәләри 40 трансформатор јарымстансијасы илә ишыгланыр. Мәркәзләшдирилмиш ишыг стансијасы 106 киллометр узунлугундадыр вә 109 күчәни өһатә едир, 76 күчәдә ишыг дирәкләри гурашдырмајыб.

Таһир Саләһ

«НЕЧ КИМ УНУДУЛМАЈЫБ, НЕЧ НӘ ЈАДДАН ЧЫХМАЈЫБ»

Дәрбәнд икидләри

Шамсула Файзулла оглы Алиев

Гәдим дәмригапы Дәрбәнд дүнжанын гәһрәман руһлу шәһәрләриндәндир. Әләлхүсус шәһәрин азербайжанлы халгы чохла һәрби сәкәрдәләр, икид дөјүшчүләр бағышламышдыр.

Бөјүк Вәтән мұһарибәси илләриндә азербайжанлы оғулар мәрдиликлә дөјүшмүшләр. Тарихән гәһрәманлар жүрду, икидләр мәскәны олан гәдим Дәрбәнд. Халгымызын генерал оғулары Балакиши бөј Әрәбинскиј, һүсејн Рәсулбөјов, Тофиг Сејидов, Немәтулла һөјдәров, Мустафа Нәсиров, Совет Иттифагы гәһрәманы Шәмсулла Әлијев вә башгалары кими шөхсләр јетирмишдыр. Бөјүк Вәтән мұһарибәсиндә 12 мин дәрбәндли иштирак етмиш, о чүмлөдән 3 мин азербайжанлы дөјүшчү жүксәк орден вә медалларла тәлтиф олунмуш, Шәмсула Әлијев Совет Иттифагы гәһрәманы кими шәрәфли ада лајиг көрүлмүшдүр. Бүтүн бунлар һаггында ахтарышлар апарылмышдыр. Тәгдирә лајигдир ки, бу ахтарышлар өз бәһрә-

сини вермишдир. Бу барәдә Азербайжан, Русија вә Дағыстан телевизија вә радиоларында, гәзет вә журналларда дөфәләрлә ишыгландырылмышдыр.

Дәрбәнд икидләри һаггында данышаркән Дәрбәнддә көз ачымыш боја - баша чатмыш азербайжанлы оғуларынын бир нечәсинин дөјүш јолары һаггында гыса сәһбәтләр ачачыг.

Тофиг Мирзәһмәд оғлу Сејидов Загавказја, Украјна, Чехославакија уғрунда дөјүшләрдә, Берлинин һүчүмун да алман-фашист ишгалчыларынын дармдагын едилмәсиндә фәал иштирак етмишдир.

Дөјүшләрдә ики дөфә јараланмышдыр. Вәтән гаршысындакы бүтүн хидмәтләрә көрә кенерал Тофиг Сејидов «Биринчи дәрәчәли Вәтән мұһарибәси», «Гырмызы улдуз», «СССР-и силаһлы гүввәләриндә Вәтәнә хидмәтинә көрә» орденләри илә вә бир чох медалларла тәлтиф олунмушдур.

Һүсејн Чүмшүд оғлу Рәсулбөјов Бөјүк Вәтән мұһарибәсинин илк күнләриндән алман-фашист ишагалчыларына гаршы гәһрәманлыгла вуршмушдур. О Севастополун, Одесанын азад олунмасында фәал иштирак етмиш, һәрби бачарығыны, истәдадыны, гәтијәтини вә чәсурлуғуну көстәрмиш, фәргләнмишдир.

Икид һәмјерлимиз кенерал һүсејн Рәсулбөјовун хидмәтләри лајигинчә гијмәтләндирилмишдир «Ленин», «БВМ-дә көстәрдији икидлијә көрә», «Гырмызы улдуз», башга орденлә вә медалларла тәлтиф едилмишдир.

Полковник Чәфәр Мәммәд оғлу Чәфәров Берлинә гәдәр

5 мин километр дөјүш јолу кечиб. 2500 –дән чох јашајыш мәнәтәгәсинин азад олунмасында иштирак етмишдир. Оун хидмәт етдији девизијанын 16 дөјүшчүсү Совет Иттифагы гәһрәманы адына лајиг көрүлмүшдүр.

Чәфәр Чәфәровун синәсини «Гырмызы улдуз», «Шөһрәт», «Икинчи дәрәчәли Суворов» орденләри вә бир чох медаллар бәзәмишдир.

Үч «Гырмызы улдуз», «Гырмфызы бајраг» орденләри, «Алманија үзәриндә гәләбәјә көрә», «Кәсберкин алынмасына көрә» вә башга медаллар саһиби олмушдур.

Әлисәфәр һәсәнов оғлу Панајевин дөјүш јолунун өн унутулмаз һадисәси 1945-чи ил мајын9-да Берлиндә, Гәләбә шәнлијиндә иштиракы олмушдур. О мұһарибәдә үч дөфә јараланмышдыр.

Гвардија баш сержанты, гырычы-тәјәрәчи Идрис Өмәр оғлу Нағыбәјов 1943-чү илдә Гырмызы бајраг орденли Александр Невскиј адына 123-чү Гвардија Бомбардманчы Авијасија полкунун тәркибиндә вуршмушдур.

Мұһарибәдә иштирак етдији мүддәт әрзиндә ПЕ-2 тәјјарәсиндә 72 дөфә учуш

етмишдир. Әла дөјүш хидмәтләринә көрә баш команданлыг тәрәфиндән «Икинчи дәрәчәли Вәтән мұһарибәси», «Гырмызы улдуз орденләринә», «Алманија үзәриндә гәләбәјә көрә» вә бир сыра медаллар лајиг көрүлмүшдүр.

Дәрбәндин гәһрәман руһлу оғуларымыза ешг олсун вә онлара рәһмәт еләсин! –дејирик.

Таһир Салех

Зөфәр имласы һазырланды

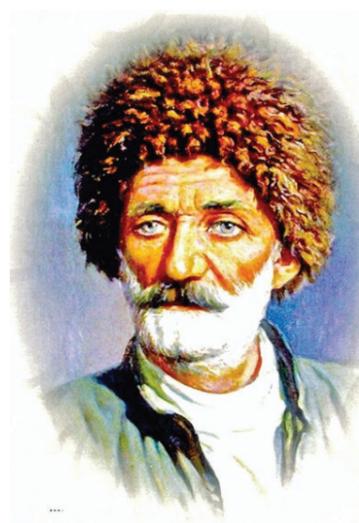
Дағыстанда «Зөфәр имласы» әрәфәсиндә онлајн флешмоб баш тутуб. Аксијада кәнчләр тәшкәтләринин үзвләри, ичтимаи фикир лидерләри, милли кәнчләр тәшкәтләринин нүмајәндәләри иштирак етдиләр. Аксија чәрчивәсиндә активистләр Рус вә Дағыстанын милли дилләриндә «Зөфәр имласы» на кәлмәләри үчүн бир мұрачидәт илә видео месажлар јазыблар вә социал шөбәкәләрдә јерләшдирибләр. Флашмобда идманчыларын, Мәдәнијәт, кәнчләр сјасәти, идман вә туризм нүмајәндәләринин дә иштирак етдикләрини сөјләмәк лазымдыр.

«Бу флешмобун мөгсәди тарихи јаддашын мәнәсәсини вә ролуну популарлашдырмагдыр, кәнч нәсилдә вәтәнпәрвәрлик вә вәтәндашлыг мәсулијәти һисси ојатмагдыр. Ахы Зөфәр бүтүн милләтләрдән вә динләрдән олан сојдашларымызын биркә сөјләри сәјәсиндә газандыг. Вә бу күн өн вачиб вәзифә Совет халгынын гәһрәманлыг фәалијәтинин тарихи јаддашы, фашизмә

гаршы мұбаризәдәки бирлијини горулмагдыр дөјә»- Ваһид Русија партијасынын «Тарихи Јаддашы» лајиһәсинин рекионал координатору Чәмилә Забитова вурғулајыб.

Сүлејман Сталлы (1869-1937) вә Азербайжан дили Дағыстан совет әдәбијатынын инкишафында, елләчә дә XX –чи әср Дағыстан –Азербайжан Әдәби әлагәләринин кенишләnmәсидә мұһүм ролу олан сәнәткарлардан бири дә Сүлејман Сталлыдыр. Бөјүк пролетар јазычысы Максим

Азербайжан-Дағыстан әдәби әлагәләри тарихиндән

Горки ону «XX әсрин һомери» адландырмышдыр.

Хүсусилә гејд етмәк лазымдыр ки, шаир 1882-чи илдән башлајараг өмрүнүн сонунадәк Азербайжан шифаһи вә јазылы әдәбијатыны өрнәрәк мұхтәлиф шеир формаларыны мұкәммәл мәнимсәмишдир. Азербайжан дилиндә сөз инчиләри јаратмышдыр. О һара кедирдисә дә еһтијач хурчунуну чининдә кәздирәрдди. һәр ил мај ајында балыг мөвсүмү баша чатанда ишләмәк үчүн Дәрбәндә кәлирди. һәммин дөврәләрдә Дәрбәнд шәрабы Русијанын ајры-ајры шәһәрләриндә бөјүк шөһрәт газанмышды. Буна көрә дә Дәрбәндә һәр тәрәфәдән бир гарын чөрәк үчүн ахышыб кәлирдиләр. Дүшдүјү мұһүт Сүлејманын дүнја көрүшүнә тәсирсиз галмырды. О өз хатирәләринин бириндә јазырды: «Бош вахтларымда шөһәрин күчәләрини долашыр, чајханалары кәзирдим. Бурада башга јерләрдән кәлмиш ашыглар охујар, дәрвишләр нағыллар, дастанлар, ешитдикләрини данышардылар... Мән Дәрбәнддә чох шәј өјрәндим. Илк нөвбәдә Азербайжан (түрк) дилини өјрәндим. Бу, мәним газанчым олду».

Шаирин кичик оғлу Мүсәјиб Сталлынын јаздыгларындан ајдын олур ки, Сүлејман Дәрбәнддә олдуғу илләрдә «Лејли вә Мәчнун» дастаныны өзбәр билirmiш.

Гијмәтли бир мәлумат да вардыр ки, Ашағы Стал кәндиндә, ев музејиндә Мүсәјиб Сталлынын архиви сахланылыр. Бу архивдә Сүлејманын Азербайжан дилиндә јаратдығы «Дәрбәнд» адлы бир шеир мұһафизә олунур.

Дәрбәнд һәјаты онун шаир кими јетишмәсиндә чох бөјүк рол ојнамышдыр. Бурада дөрд ил әрзиндә Сүлејман «Короғлу», «Ашыг Гәриб» вә «Лејли Мәчнун» кими дастанлары камил өјрәнмишдир.

Сонра Сүлејман 1888-чи

илдә Кәнчәјә ишләмәјә кетмишдир. Бојаг плантасијаларында вә «Далға» заводунда ишләдији илләр Сүлејманын јарадычылыгында јени, унутулмаз сәһифәләр ачымышдыр. Кәнчә һәјаты, онун әмәк, зәһмәт вә сәнәт мөктәби олмушдур. Оунла бирликдә Кәнчәјә кәлмиш досту Сирачәддин сонра дејирди: «Сүлејман күндүзләр чох ишләсә дә, кечәләр ашыг мәчлисләриндә, шеир охујан јерләрдә оларды. Кәнчәдә о гәдәр јени маһны, нағыл, дастан өјрәнмишди ки, бунлары сәјмагла гутармаг олмазды.

Азербайжан дилиндә онун сәси күндән-күнә сафлашыр, охудуғу маһнылар үрәкләрә јол тапырды. Фәһләләр ону чох севирди.

Сүлејман Сталлы сонрлар Бақыда вә Орта Асијада олдуғу илләрдә дә Азербайжан дилиндә шеирләр сөјләмишдир.

Шаир дејирди: «Азербайжан дили ахычы олдуғу гәдәр дә кәзәлдир. Бақыда өзүм дөгма кәнддә билирдим, да-

рыхмырдым, Азербайжан дили мәним үчүн догма икинчи ана дили иди».

Гејд едәк ки, Сүлејман једди ил Бақы мөдәнләриндә чалышдыгдан сонра догма кәнди Ашағы Стала гајытмышдыр.

Сүлејманла Азербайжан зијалылары арасында бөјүк бағылыг олмушдур. 1920-чи илләрдә Дағыстана, о чүмлөдән Дәрбәндә кәлмиш мұәллимләрлә – Абдула Шаиг, Әбүлһәсән Әләкбәрзадә, Махсуд Шәјхзадә вә башгалары илә Сүлејман шәхсән таныш иди.

Әбүлһәсән Әләкбәрзадә дејирди: «Сүлејманла Ашағы Стал кәндиндә көрүшдүм вә һеч вахт јадымдан чыхмады. 1934-чи илдә совет јазычыларынын 1 –чи Үмумииттифаг гурултајында иштирак етмәк үчүн Москваја кәдән азербайжанлы зијалылары арасында мән дә вар идим. Орада биз Сүлејманла јенидән көрүшдүк. Бу гоча Сүлејманы көрдүкдә елә билдим ки, дүнја мәнимдир».

Мараглыдыр ки, шаир 1-чи Үмумиттифаг гурултајында өз тәбрик сөзүнү вә шеирини дә Азербайжан дилиндә сөјләмишдир. Оун фәхри күрсүдән охудуғу шеир сонсуз алгышларла гаршыланмышдыр.

Гурултајын кедишинә рәһбәрлик едән Максим Горки Сүлејман Сталлынын сөјләдији сөзләри «шеир инчиләри» адландырмыш вә демишдир: «Мәнә елә кәлир ки, јалныз мәнә јох, һамыја ашыг Сүлејман Сталлынын азербайжан (түрк) дилиндә сөјләдији шеир дәрин тәсир бағышлады. Мән бу савадсыз, лакин мүдрик гочанын вә рәјасәт һәјәтиндә отуруб өз шеирини јарадаркән пычылдадығыны көрдүм. һәммин шеири сонра о, «XX-чи әсрин һомери» чох кәзәл сөјләди.

Мәһз буна көрә дә Сүлејман Сталлы Азербайжан дилини өз ана дили билмиш, ону севмиш вә әзизләмишдир.

Таһир Салех

ДҮНЈА ШӨНРЭТЛИ КЛАССИК ШАИРИМИЗ НИЗАМИ КӨНЧӨВИ-880

Низами Көнчөви Жахын вә Орта Шөрг әдбијатында јени бир әдәби мәктәбин әсасыны гојан даһи Азәрбајҗан шаири вә мүтәхәссидир. Низами дөврүндә Азәрбајҗанда ики бөјүк дөвләт олмушдур. Шималда Ширваншаһлар, чәнубда исә Атабәјләр. XII-чи әсрдә һәр ики дөвләтдә ичтимаи һәјатын бүтүн саһәләриндә бөјүк бир чанланма вә жүксәлиш олмушдур. Бу исә әдәбијатын ортаја чыхмасына сәбәб олмушдур.

Низаминин әсл ады Илјас, атасынын ады Јусифдир. Низами шаирин тәхәллүсүдүр. Мәнәсы нәзмә чөкән, низамлајан дәмәкдир. Көнчөви исә онун доғулдуғу мөканы билдирир.

XII-чи әсрдә фарс әдәбијаты инкишаф етдији үчүн шаир дә бүтүн јарадычылығыны фарс әлифбасы илә јазмышдыр.

Фарс әдәбијатынын Азәрбајҗан классики Низами Көнчөвинин јарадычылығынын әсасыны тәшкил едән «Хәмсә вә ја Бешлик» (Беш хәзинә) ады илә фарсчадан «Беш даш-гаш» кими тәрчүмә олунан өлмәз әсас беш әсәрдир. «Сирләр хәзинәсм», «Хосров вә Ширин», «Лејли вә Мәчнун», «Једди көзәл», «Искәндәрнамә».

Бу әсәрләрин әсас маһијәти вә ичтимаи әһәмијәти чох бөјүкдүр. Заманын вә дөврүн тәләбләринә олдуғча тутарлы чаваб верән бу әсәрләр нечә әсрди ки, јашајыр вә јашајачағ. Она көрә ки, о әсәрләрдә һағ вә әдаләт чағырыш вар. О әсәрләрдә халғын истәк вә арзуларыны јашатмағ вар.

«Сирләр хәзинәси» әсәринин башланғычында шаир шеир вә сәнәт һағында данышыр вә шеирин халға хидмәт етмәсинә тәрәфдар чыхыр. Поема 20 мөгаләдән вә 20 һәкајәдән ибарәтдир. Әз фикирләрини даһа сәрбәст сөјләмәк үчүн шаир тарихи мөвзулара мүрачијәт едир. Әсәрдә дини-фәлсәфи көрүшләр дә өз әксини тапмышдыр. Шаир әсәрдә –әдаләтли олмағын һакимләрин өзүнә дә фәјдалы олдуғуну онларын нәзәринә чатдырмаға чалышыр, дөврүнүн шаһларына нәсиһәт верир, онлары мүдриклијә сөсләјир.

«Султан Көнчләр вә гары» һәкајә-

ләриндә өлкәдә әдаләтин позулмасы өлкә башчысынын фәалијәти илә бағлыдыр. Шаирин дарғасы гарынын евинә көләрәк башға мөһәлләдә өлдүрүлмүш адамын гатилини ондан сорушур, сачындан тутуб өвиндән күчәјә гәдәр сүрүјүр, ону тәпиклә дөјүр. Гары күнаһсыз олдуғуну билдирмәк вә дарғанын чәзаланмасы үчүн шаһа шикајәт едир. Лакин шаһдан биканәлик көрүр. Шаир бунунла дәмәк истәјир ки, өлкәдә әдаләтин позулмасы өлкә рәһбәринин фәалијәти илә бағлыдыр.

Икинчи һәкајә олан «Нуширәван вә бајушларын сөһбәти» һәкајәсиндә шаһ өз вәзири илә ова кедәркән харабаныңда ики бајуш раст кәлир. Шаһ вәзирдән бајушларын нә данышылығыны

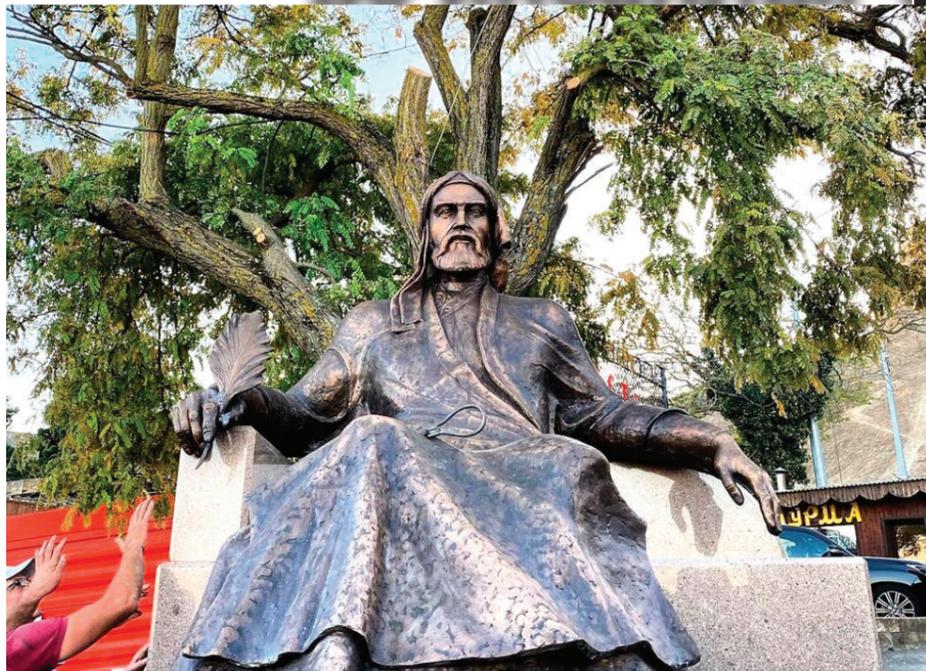
сафлашыр, өз әдаләти илә күнәш кими ишығ сачыр, мәнәвм-әхлағы тәкамүл жүксәлмәдә көстәрир.

Шаирин икинчи поемасы «Хосров вә Ширин» мөһәббәт мөвзусунда јазылмыш әсәрди. Поеманын мөвзусу Иран һөкмдары Хосров Пәрвизлә Азәрбајҗан көзәли Ширинин ешг мөчарасындан көтүрүлмүшдүр. Әсәр олдуғча һикмәтли сөзләрдән вәдәјерли фикирләрдән ибарәтдир.

«Лејли вә Мәчнун» әсәри әрәб әфсанә вә рәвәјәтләриндән көтүрүлмүшдүр. Јахын Шөрг әдәбијатында бу мөвзуда илк поеманы мөһз Низами Көнчөви јазмышдыр. Бу әсәрдә шаир инсан мәнәвијатыны буховлајан, ону әср, көлә һалына салан көһнә бахышлар

бир нәфәрин ачындан өлдүјүнү ешидиб өзүнү күнаһкар сајыб гара кәјинән Бәһрам шаһа чыхыш јолуну ади бир чобан көстәрир. Белә ки, ова чыхан шаһ итин ајағындан ашылдығыны көрүр вә чобандан нә үчүн белә етдијини сорушур. Чобан билдирир ки, о өз сүрүсүнү бу итә тапшырмышды. Лакин ит хәјанәт едир. Гурдла достлуг едәрәк һәр күн сүрүдән бир гојун оғурлајыб она верир. Хәјанәтин исә чәзасы будур. Чобанын бу сөзү шаһа бәрк тәсир едир. Шаһ сараја гајыдарағ бүтүн вәзир вәкилләрини едам етдирир. Белә гәнаәтә кәлир ки, өзү өјләнчәл ичәрисиндә јашајан, вәзифәсини, өлкәни идәрә етмәк үчүн башгаларына етибар едән, онлары нәзәрәтсиз бурахан адамлар

Онун әсәрләриндәки һәјат вә инсанлығы фәлсәфәси

сорушур. Вәзир билдирир ки, бајушун бири о биринә өз гызыны вермишди. Инди сүд баһасы оларағ она бир нечә хараба кәнд верилмәсини истәјир. О бири бајуш она чаваб верир ки, әкәр падшаһымыз будурса, мән сәнә аз мүддәтә јүз мин хараба кәнд верәрәм. Нуширәван шаһ бу сөһбәтдән хәчаләт чәкир вә пешман олдуғуну билдирир. Шаир бунунла шаһлара ибрәт дәрси верир.

Н Көнчөви бу поемада олан һәкајәләриндә доғруја завалын олмасындан чаһилликлә мүдриклијин фәргиндән, зөһмәт адамларынын сөзү вә әмәлинин халға хејриндән сөһбәт ачыр. Бу һәкајәләрдән шаһлар мәнән

ла, инсаны азад, уча көрмәк истәјән бахышлар арасындакы зиддәјәтти, тоғушманы әкс етдирир. Мәчнун дөврүнүн ганунларына баш әјмир, заһири итаәти рәдд едир вә заманын гадына вердији чох чүзи һүғуғларыннан гүввәт аларағ чөлләрдә јашамағы үстүн тутур.

«Једди көзәл» әсәри дөвләтин идарә едилмәси мөсәләләринә, халгла һөкмдарын гаршылығыла әлағәләринә даһа чох өнәм верән әсәрди. Бу әсәрин икинчи ады «Бәһрамнамә» дир. Шаир бу әсәрдә фәјдалы бир ишлә мөшғул олмајанлары, һәјатын мәнәсыны анчағ јејиб јатмағда көрәнләри тәнғид едир, әмәлләри илә дүнјаны бәзәмәјә чағырыр. Ачылығы илләриндә

әсл һөкмдар адына лајиг дөјилләр.

Н Көнчөвинин «Искәндәрнамә» әсәри ики һиссәдән ибарәтдир. «Шәрәфнамә» вә «Иғбалнамә». Биринчи һиссә Искәндәрин апардығы мүһарибәләрдән вә газандығы гәләбәләрдән бәһс едир. Икинчи һиссәдә һәјат вә инсан һағында елм, фәлсәфи дүшүнчәләриндән, ағылын гүдрәтиндән данышыр. Әсәрин баш гәһрәманы ерамыздан 300 ил әввәл јашамыш Македониялы Искәндәрдир. Әз дөврүндә инсанларын хошбәхт олмасынын чәтин олдуғуну јөгин едән шаир «Искәндәрнамә» әсәриндә бәрәбәр һүғуғлу инсанлардан ибарәт олан һөкмдарсыз бир өлкә тәсвир едир. Бу өлкәнин һәјат тәрзи, ганунлар Низами дөврүнүн һәјат тәрзи вә ганунларына зиддир. Бурада һамынын вары бәрәбәрдир, һәр шөј бәрәбәр бөлүнүр. Оғурлуг, јалан данышмағ билмирләр.

Искәндәр о дөврүн елмли адамлары илә Сократ, Әрәстун кими алимләри илә көрүшүр. Ән чәтин анында онларла мөсләһәтләшир. Бәрдә һөкмдары Нүшабә илә Искәндәрин көрүшмәсиндә Нүшабәнин нә гәдәр ағыллы олдуғуну көстәрир.

Бир сөзлә Низами әдәби ирси мин әсрләр өтсә дә јашајачағ. Нә гәдәр инсан кәләчәк дүнјаја о гәдәр дә Низами вар олачағ. Низами елә бир мөктәбдир ки, онун һәр хырда фикриндә бир дүнја елми вар. О өз мүтәфәккир идеалары илә инсанлығы елминин әсасыны гојуб. Тәкчә өз дөврүнүн дөјил, өзүндән сонра кәлән нечә әср дөврүн, заманын һағыны нәзмә чөкди.

Нәчибә Илкин,
«Азад Гәләм» гәзетинин баш
редактору шаир-публисист, Презид
ент мұкафатчысы

Биз өз һәјат јолумызда нә гәдәр инсанла растлашырығ! Хејрхаһ вә пис, фәјдалы вә бош, етибарлы вә етибарсыз. Онларын һәр бири һәјатымызда вә гәлбимиздә дәрин изләр бурахыр. Бәзән онлар өз гәлбинин ән јахшы һиссәсини верәрәк, бизи дөјшидириләр вә биз онлары өзүмүзлә тән тутур, узун мүддәт хатырлајыр, «сағ олун!»- дөјирик.

Еләләри дә вар ки, сизә ағры, әзаб, руһунуза сарсынты верир вә чох вахт һәтта белә инсанлар да бизим үчүн «мүәллим»дирләр. Вә бу шөхсин нијә јолумуза чыхдығыны вә һансы хусусијәтимизин ону чөлб етдијини баша дүшсәк, о заман дәрс кечилмиш һесаб олунур. Бу чәтин һәјатда даима позитив олмағ, лакин «хејирсиз сәһәр»

Инсанлар бизим һәјатымызда

јаймағ, «сәһв ајаға галхмағ» вә бүтүн күнү гәзәбли инсанлары, пис һадисәләри чөлб етмәк чох чәтиндир

Јаддан чыхармајын ки, биз өзүмүз дә әтрафымыздакы бир чох инсанлар- истәр достлар, јетирмәләр, истәрсә дә, бизим ушағларымыз олсун, онлар үчүн нүмунәјик. Онлары мүшәһидә едәрәк, өз хусуси јанлыш фикирләринизи көрә вә јенидән гијмәтләндирирәк башға чүр дүшүнә, дәрк едә биләрсиниз.

Бизим үрәјимиз, гәлбимиз- бу бөјүк бир гејд дөф-тәрчәсидир. һәјатымыза ким кәлир вә ким кедирсә, бу инсанлар орада өз гејдләрини сахлајырлар. Биз тез-тез онун сәһифәләрини вәрәгләјир,

һадисәләри, инсанлары, һиссә вә дүјуларыны хатырлајырығ вә онлары фәргли гәбул едирик, һәтта бөлкә башға чүр дә

едә биләрдик,-дөјә дүшүнүрүк. һәјатымызда олмуш вә олан һәр кәсә тәшәккүр етмәји өј-рәнмәлијик.

Буну етмәк чох чәтиндир! Амма лазымдыр, Каинат буна еһтијач дүјүр вә ејни заманда кәләчәк инкишаф үчүн бизә дә лазымдыр. Ахы, һәгигәтән дә онларын сајәсиндә даһа мүдриқ, даһа јеткин, даһа тәч-рүбәли олуруғ. Талә бизә лазымсыз инсанлар көндәрмир. Онларын һамысы еһтирама лајигдир. Чүнки биз дә киминсә һәјатында- бәзән лап о гәдәр јахшы да олмаса, амма јенә дә һәр һалда бир из гојуруғ. Бизим һәр биримизин өзүнә мөхсус «гејд дөф-тәрчәси» вар, һансы ки, өзүмүздән башға һеч ким баха билмәз. Бу бизим «дәрслијимиз», «бәләдчимиз», «сирләр китабы»мыздыр.

Ону горујун вә һәр кәсә миннәтдар олун!

К.Бабајева

Шаирләр гонаг кәлмишди

Дәрбәнд һәмшә, һәр кәслә поезија дилиндә данышыб. Дәрбәнд озанлар, ашәглар дијары олуб. Бу кун дә, бу әнәнә давам етмәкдәдир.

Апрелин 29- да, һәр заман олдуғу кими Дәмирғапы Дәрбәнди-мизә шаирләр гонаг кәлмишди. Дағыстанымыза төшлиф бујуран, дөјөрли гонаглары Гафгаз Јазычылар Клубунун витсе-президенти, Русија Јазычылар Бирлијинин Дағыстан филиалынын сәдри кәтирмишди. Бунлар «СТiKH!» нәшријатынын, бейнәлхалг «Әдәби кобок» мукафатынын гуручулары, мөдәнијәт адамлары Алла Николајевна Поспелова вә Арсени Виталијевич Ли иди. Дәрбәнд шаирләри, кә-

лән гонаглары чох кәзәл вә мөһрибанлыгла гаршылајыблар. Азербайчан шаирләри Зейнәб Дәрбәндли, Тәһмираз Имамов, русдилли шаирләр Елман Аббас, Натали Нијат, тат шаири Пејсах Мишијев, ләзки шаирләри Мијасат Мурадханова, Зейнәб Султанәһ-мөдова, һачыаға Әрәблинскиј, Табасаран шаири Елмира Ашурбөјова. Дәрбәнд шөһәр мәркәзләшдирилмиш китабханалар системинин директору Диана Әлијева. Гонаглары гаршыламағ үчүн Дәрбәнд шөһәр мөдәнијәт, кәнчләр сијасәти,

идман вә туризм идарәсинин сәдри Самира Сирачәтдиновна Нәчәфова, кәлән гонаглары гаршылады.

Шаирә Мијасәт Мүслүмова Дәрбәндин үч шаиринин шеирләри јер алан «Поровоз» адлы алманахы шаирләрә тәгдим етди. Бунлар Зейнәб Дәрбәндли, Фехрәтдин Оруч вә Елмира Ашурбөјова иди.

Һәмкарлар һамы бир арада марағлы сөһбәт олду. һәр бири һәм ана дилиндә, һәм дә рус дилиндә тәрчүмә олунмуш шеирләрини сөјләдиләр.

Бу алманахта шеирләри јер алан шаирләр, дөјөрли шаир вә јазар Мијасәт Шејховнаја тәшәккүр етдиләр.

Гонаглары көрүш битдикдән сонрә һачыаға Әрәблинскиј, өзүнүн јаратдығы Дәр-

бәнд дөмирјол музејинә дөвәт етди. Бүтүн шаир вә јазарлар, көрүшүн белә кәзәл вә јадаглан кечмәсинә вә ширнијатлы чай сүфрәсинә көрә, Дәрбәнд шөһәр мөдәнијәт идарәсинин бүтүн ишчиләринә башда, дөјөрли ханым Самилә Нәчәфова олмагла, һәр биринә тәшәккүр етдиләр. Гонагпәрвәр Дәрбәндимизин, һәр заман гонагы бол олуб. Вә гонагларын үзүнә, өз мөһтәшәм гапыларыны дузучөрәји илә ачыр. Дејирләр, гонаг Аллаһ гонагыдыр. Улу бабаларымызын белә бир дејими вар. Гонагдан өнчә, онун бәрәкәти кәләр. Бу мүгәддәс Рамазан ајында, һәр кәсин евинә бол рузу-бәрәкәт арзулајырам.

М Сејидов.

Турист объектләри чатышмыр

Мәлумдур ки, Дәрбәнд дүнјанын ән гәдим шөһәрләриндән вә туристләрин хошладығы белкәләрден биридир. Ил әрзиндә јүзләрлә јерли вә харичи туристләр шөһәрә сөфәр едир. Дәрбәндин тарихи абидәләри онларын марағ даирәсинә чеврилик. Мөһз Дәрбәнд ЈУНЕСКО Үмумдүнја Мөдәни Ирсинә дахил едилмишдир.

Дәрбәнд шөһәри мөдәнијәт, идман, кәнчләр сијасәти вә туризм идарәси һәр ил бир нечә истигамәтдә екскурсија маршрутлары тәшкил едир вә турлары кечирик.

Шөһәрин әразисиндә чохлу тарихи вә мөдәнијәт абидәләри вардыр ки, бунлардан икиси-«Нарын гала», «Чүмә мәсчиди» дүнја, галанлары исә өлкә, республика вә јерли әһәмијәт кәсб едир. шөһәрдә һәм дә тәбиәт абидәләри, мөсәлән гәдим булаг-

лар мөвчудур ки, туристләрин хошладығы јерләрдир.

Дәрбәнд халчалары да гонагларын чох бөјүк дөјөр вәрди-кләри мадди-мөдәнијәт нүмунәләридир.

Халчачылыгдан башга шөһәрдә дөмирчилик, мөскәрлик вә с. гәдим сәнәткарлыг нөвләри туристләри әсас марағ мәнбәјидир.

Тәсүф ки, шөһәр администрасијасындан алдығымыз мәлумата көрә шөһәрдә мөһманхана типли объектләр чатышмыр. Мүасир стандартлара чаваб вәрән истираһәт комплексләри аздыр.

Ихтисаслы кадрлар, тематик парклар, автонаглијат дајанача-глары, идман мәркәзләри, турист маршрутлары вә с. чатышмыр. Сон ики-үч ил әрзиндә везијәт мүјән гәдәр јажшылашса да бу сәһәдә дөјишиклик јохдур.

Үмид едирик ки, чатышмамазлыгшлар гыса мүддәттә ара-дан галдырылачағ вә гәдим Дәрбәндин имичи даһа да артачағ.

Таһир Салех

ТАҺИР САЛЕХ

Утанмаз

Һәр кәсә дост демә, сынамамыш сән,
Вахт кәләр, үзүнә дурар утанмаз.
Хош күндә дост олар, дар күндә дүшмән,
Јаланы үзә вурар, утанмаз.

Нечә ки, пулун вар, үздән јаранар,
Күләр әда илә, кәзәр давранар.
Ашкарда дост дејиб сөнә ширванар,
Батиндә ишини бурар, утанмаз.

Сагын, јаман достдан, јаман јолдашдан,
О сәни чыхарар ағылдан, башдан.
Јахшы дост јажшыдыр, јаман гардашдан,
Пис гардаш гара даш олар, утанмаз.

Таһирәм, билмирәм, јажшы –јаманы,
Сајыг ол, достуну-дүшмәни таны.
Пул илә, чиб илә һәр дост тутаны,
Дост санма, достлуғу гырар, утанмаз

АБУНӘ-2021

ҺӨРМӘТЛИ ОХУЧУЛАР!

«Дәрбәнд» республика ичтимаи-сијаси гәзетинә 2021-чи ил үчүн абунә јазылышы давам едир.

Гәзетә рабитә шөбәсиндә вә редаксијада (әкәр редаксијадан јазыларсынызса, онда бу заман гәзетин гижмәти 253,50 рубл олачағ-дар) абунә јазыла биләрсиниз.

Бир илә – 507,00 рублдур.
Индекс – ПА 463

Баш редактор әвәзи
Т.Г. ӘЛӘКПӘРОВ

Мәсул катиб
А.Һ.МӘММӘДОВА

Шөбә редакторлары:
К.Г.БАБАЈЕВА
Р.М. МУСАЈЕВ

Мүхбирләр:
Һ.Һ. КӘРИМОВ
М.М.СЕЈИДОВ
Н.А.ГУЛИЈЕВ
Г.У. УМАРОВ
Б.К. ПИРМӘҺӘММӘДОВ
Н.Р. МИРӘМИДОВА

Еһм оператору
А.Ј.АФАКИШИЈЕВА

Баш мүһасиб
М. И.РӘНИМОВА

РЕДАКСИЈАНЫН
ВӘ НӘШРИЈАТЫН
ҮНВАНЫ:

368600, Дағыстан
Республикасы,
Дәрбәнд шөһәри,
Ленин күчәси, 37
тел.-факс (240) 4-73-59,
факс (240) 4-74-33
www.derbend.ru
(E-mail: gazetaderbend@mail.ru)
Телефонлар: баш
редактор 89894856030,
үмуми шөбә 89604204987

«Типографија-М» ММЧ-дә
чап едилиб.
Индекс 368600
Мәтбәәнин үнваны
Дәрбәнд шөһәри,
С.Гурбанов күчәси, 25
Телефон: 4-50-76

Гәзетин чапынын
кејфијәти барәдә
мәтбәәјә мүрачиәт едә
биләрсиниз.

Рабитә, информасија
технолокијалары вә күтләви
коммуникасијалар сәһәсиндә
нәзарәт үзрә Федерал
хидмәт (Роскомнадзор).
Күтләви информасија
васитәләринин гејдијаты
һагғында
Шөһадәтнамә
ДР үзрә рабитә, инфор-
масија технолокијалары вә
Күтләви коммуникасијалар
сәһәсиндә нәзарәт үзрә
Федерал хидмәт идарәси.
П/И № ТУ05-00349 01
декабр 2016.

Материалларда кәдән факт-
лар үчүн мүәллифләр мө-
сулијәт дашырлар. Мүәл-
лифләрин мөвгеји илә редак-
сијанын мөвгеји ујгун кәлмәјә
биләр.

Индекс: ПА-463
Чапа имзаланды:
06. 05. 2021.

Фактики оларағ 9.30
Саат 10.00

Тираж 2000
Сиф. №